

УДК 330.16

DOI: <https://doi.org/10.60022/2224-6282/192-3>**Зайцев Юрій Олександрович**доктор економічних наук, професор,
професор кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Полтавський державний аграрний університет**Zaitsev Yurii**Doctor of Science (in Economics), professor,
Professor of the Department of Finance, Banking and Insurance,
Poltava State Agrarian UniversityORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8368-8127>**Сукнов Олег Михайлович**аспірант кафедри економічної кібернетики та управління економічною безпекою
Харківський національний університет радіоелектроніки**Suknov Oleh**PhD student of the Department of Economic Cybernetics and Economic Security Management
Kharkiv National University of Radio ElectronicsORCID: <https://orcid.org/0009-0005-2766-9374>

ОЦІНКА ПОТЕНЦІАЛУ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА В КОНТЕКСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

У статті розглянуто актуальні питання оцінки потенціалу розвитку підприємства в контексті забезпечення економічної безпеки. Проаналізовано основні підходи до оцінки потенціалу розвитку підприємства. Оцінка потенціалу розвитку є комплексним процесом, який включає в себе аналіз різних аспектів діяльності підприємства. Досліджено методи забезпечення економічної безпеки підприємства. Запропоновано використання системного підходу до оцінки економічної безпеки, що передбачає комплексний аналіз усіх аспектів діяльності підприємства та їхній взаємозв'язок. Запропоновано модель оцінки потенціалу розвитку підприємства. Розроблено модель, яка враховує основні чинники та ризики, що впливають на діяльність підприємства. Розроблено рекомендації щодо підвищення економічної безпеки підприємства. Запропоновано заходи, які можуть бути впроваджені на практиці для зміцнення економічної безпеки, включаючи оптимізацію фінансових ресурсів, підвищення ефективності управління, розвиток інновацій та вдосконалення системи ризик-менеджменту.

Ключові слова: потенціал, економічна безпека, стратегії розвитку, конкурентоспроможність, показники ефективності, планування розвитку, управлінські рішення.

ASSESSMENT OF ENTERPRISE DEVELOPMENT POTENTIAL IN THE CONTEXT OF ENSURING ECONOMIC SECURITY

The article deals with the actual issues of assessing the development potential of the enterprise in the context of ensuring economic security. Economic security is crucial to any enterprise's sustainable functioning, especially in an unstable market environment and growing competition. To ensure the enterprise's long-term development, it is necessary to systematically assess its potential, considering internal and external influencing factors.

The main approaches to assessing the development potential of the enterprise are analyzed. Among them, financial, economic, strategic, and managerial approaches stand out, each with advantages and disadvantages. Financial approaches focus on analyzing the company's financial statements and assessing its solvency, liquidi-

ty, and profitability. Economic approaches include the analysis of macroeconomic conditions in which the enterprise operates and its ability to adapt to changes in the external environment. Strategic approaches are focused on long-term planning of the enterprise's development and assessment of its competitiveness in the market. Management approaches involve analyzing the company's internal processes, the effectiveness of management decisions, and the organizational structure.

The assessment of development potential is a multifaceted and comprehensive process that involves the analysis of various aspects of the enterprise's activity. It is not a simple task, but one that requires a thorough and all-encompassing approach.

The methods of ensuring the economic security of the enterprise were studied. Ensuring economic security involves minimizing risks and maximizing opportunities for enterprise development. A systematic approach to assessing economic security, which involves a comprehensive analysis of all aspects of the enterprise's activity and their interrelationship, is proposed.

A model for assessing the company's development potential is presented as a significant contribution to the field. This model, which considers the main factors and risks affecting the company's activities, is a valuable tool for enterprise development. In addition, recommendations for enhancing the economic security of the enterprise have been formulated.

Key words: potential, economic security, development strategies, competitiveness, performance indicators, development planning, management decisions.

JEL Classification: F52; O12

Постановка проблеми. Однією з ключових проблем, що постають перед підприємствами, є необхідність систематичної оцінки потенціалу їх розвитку. Оцінка потенціалу розвитку підприємства — складний і багатогранний процес, що включає аналіз фінансово-економічних, управлінських і стратегічних аспектів бізнесу. Відсутність чіткої методології та системного підходу до оцінки потенціалу розвитку може призвести до недооцінки або переоцінки можливостей компанії, що, у свою чергу, може негативно вплинути на її економічну безпеку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вирішенню теоретичних, методичних та практичних проблем, пов'язаних із формування та оцінкою потенціалу розвитку підприємств присвячено чимало публікацій зарубіжних і вітчизняних вчених: Пілецька С. Т., Коритько Т. Ю., Ткаченко Є. В. [1], Калінеску Т. В., Романовська Ю. А., Кирилов О. Д. [2], Краснокутська Н. С. [3], Другова О. С. [4], Гаєвська Л. М. [5], Пастощук О. В. [6], Шкроміда Н. Я. [7], Березін О. В., Плотник О. Д. [8] та багато інших. Незважаючи на величезне різноманіття підходів та моделей і значну кількість наукових розробок вітчизняних та зарубіжних вчених, оцінці потенціалу розвитку у контексті забезпечення економічної безпеки не приділялось достатньо уваги, саме цим і обумовлена актуальність дослідження.

Мета статті полягає в оцінці потенціалу розвитку підприємства в контексті забезпечення економічної безпеки через всебічний аналіз внутрішніх і зовнішніх економічних факторів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сучасні підприємства працюють у постійно мінливому економічному середовищі, що вимагає високого рівня адаптивності та стійкості до різноманітних ризиків. Забезпечення економічної безпеки стає ключовим фактором стабільного розвитку підпри-

ємства, що потребує ефективної оцінки його потенціалу. Економічна безпека підприємства включає такі аспекти, як фінансова стабільність, надійність постачальників, безпека ІТ-систем, стабільність персоналу та здатність до інновацій [1–3].

Оцінка потенціалу розвитку підприємства є складним завданням, що вимагає використання різноманітних методів і підходів для отримання повної картини можливостей і перспектив підприємства.

Економічна безпека підприємства визначається як стан захищеності його інтересів від внутрішніх та зовнішніх загроз. Вона включає фінансову стабільність, виробничу потужність, конкурентоспроможність та здатність адаптуватися до змін. Потенціал розвитку підприємства охоплює ресурси, можливості та умови, які можуть бути використані для досягнення стратегічних цілей.

Підходи до оцінки потенціалу розвитку підприємства — це методи та інструменти, що використовуються для аналізу та оцінки здатності підприємства розвиватися та досягати стратегічних цілей. Вони охоплюють різні аспекти компанії, такі як фінанси, ринок, організаційні структури, інновації, стратегія та людські ресурси.

Існує ряд методів оцінки потенціалу розвитку, серед яких аналіз фінансових показників, SWOT-аналіз, PEST-аналіз, методи експертних оцінок та інші. Кожен з цих методів має свої переваги та обмеження, і їх поєднання дозволяє отримати найбільш повну картину можливостей підприємства [4].

Основними підходами до оцінки потенціалу розвитку підприємства є:

1. Фінансовий аналіз є одним із найпоширеніших методів оцінки потенціалу розвитку підприємства. Він передбачає аналіз фінансових показників, таких як прибутковість, ліквідність, рентабельність, оборот капіталу та структура капіталу. Фінансовий аналіз

дозволяє визначити фінансову стійкість підприємства, його здатність отримувати доходи та забезпечувати фінансові ресурси для подальшого розвитку.

2. SWOT-аналіз (сильні сторони, слабкі сторони, можливості, загрози) є стратегічним інструментом, який дозволяє визначити внутрішні сильні та слабкі сторони компанії, а також зовнішні можливості та загрози. Використання цього підходу допомагає визначити конкурентні переваги компанії, оцінити потенційні ризики та розробити стратегії для використання можливостей і мінімізації загроз.

3. PEST аналіз (політичний, економічний, соціальний, технологічний) дозволяє оцінити вплив макроекономічних факторів на діяльність компанії. Такий підхід враховує політичні, економічні, соціальні та технологічні фактори, які можуть вплинути на розвиток компанії. PEST-аналіз дозволяє визначити зовнішні умови, які сприяють або перешкоджають розвитку компанії, і адаптувати стратегію до змін зовнішнього середовища.

4. Аналіз конкурентоспроможності передбачає оцінку позиції підприємства на ринку порівняно з його конкурентами. Цей підхід включає аналіз частки ринку, якості продукту або послуги, рівня обслуговування, цінової політики та інших факторів, що впливають на здатність компанії конкурувати на ринку. Конкурентний аналіз допомагає виявити слабкі сторони конкурентної позиції компанії та розробити стратегії їх покращення.

5. Аналіз інновацій оцінює здатність компанії впроваджувати нові технології, продукти та процеси. Такий підхід враховує рівень інвестицій у дослідження та розробки, кількість і якість інноваційних проектів, рівень співпраці з науковими установами та іншими компаніями. Аналіз інновацій дозволяє визначити потенціал компанії з точки зору технологічного розвитку та підвищення конкурентоспроможності [5].

6. Балансовий метод передбачає аналіз активів і пасивів підприємства з метою оцінки його фінансового стану та можливостей розвитку. Такий підхід дозволяє виявити сильні та слабкі сторони фінансової структури підприємства, визначити необхідність залучення додаткових ресурсів та оцінити здатність підприємства до самофінансування.

7. Метод бенчмаркінгу передбачає порівняння показників діяльності компанії з кращими галузевими практиками. Такий підхід дозволяє визначити найбільш ефективні стратегії та практики, які можна використовувати для підвищення ефективності та конкурентоспроможності компанії. Бенчмаркінг допомагає виявити прогалини в діяльності компанії та розробити заходи щодо їх усунення.

Комплексне використання цих підходів дозволяє компанії всебічно оцінити свій потенціал розвитку, визначити основні ризики та можливості, а також розробити ефективні стратегії забезпечення стабільного розвитку та підвищення економічної безпеки.

Забезпечення економічної безпеки підприємства є надзвичайно актуальним завданням, що потребує системного підходу та використання різноманітних методів захисту від внутрішніх і зовнішніх загроз. Проведені дослідження свідчать, що до основних методів забезпечення економічної безпеки підприємства відносяться:

- 1) Регулярний моніторинг фінансових показників дозволяє швидко виявити фінансові проблеми та вжити необхідних заходів для їх вирішення. Це включає аналіз доходів, витрат, прибутків, грошових потоків і фінансових показників. Також важливо запровадити системи внутрішнього фінансового контролю, які запобігатимуть шахрайству та помилкам.
- 2) Система управління ризиками (ризик-менеджмент) охоплює ідентифікацію, оцінку та мінімізацію ризиків, які можуть вплинути на діяльність компанії. Цього можна досягти шляхом розробки карт ризиків, проведення сценарного аналізу, реалізації дій, спрямованих на диверсифікацію ризиків та створення резервних фондів для покриття можливих збитків.
- 3) Стратегічне планування дозволяє компанії визначати довгострокові цілі та розробляти стратегії їх досягнення. Це включає в себе аналіз зовнішнього середовища, оцінку внутрішніх можливостей і розробку планів дій для забезпечення сталого розвитку та адаптації до мінливих ринкових умов. Стратегічне планування допомагає передбачити та мінімізувати можливі загрози економічній безпеці.
- 4) Впровадження інновацій і нових технологій дозволяє компанії підвищити конкурентоспроможність і знизити витрати. Це може включати автоматизацію процесів, розробку нових продуктів, оптимізацію виробничих процесів і впровадження сучасних ІТ-систем. Інновації також сприяють зменшенню залежності від зовнішніх факторів і підвищенню внутрішньої стабільності компанії.
- 5) Забезпечення правового захисту діяльності підприємства включає дотримання законодавчих вимог, захист інтелектуальної власності, укладення надійних контрактів з партнерами та клієнтами, а також моніторинг змін у правовому полі. Юридична підтримка допомагає запобігати правовим конфліктам та мінімізувати ризики, пов'язані з правовими питаннями.
- 6) Ефективне управління персоналом сприяє підвищенню ефективності роботи та зниженню плинності кадрів. Це і мотивація працівників, і розвиток їх професійних навичок, і створення сприятливих умов праці, і впровадження системи оцінки діяльності. Також важливо навчати персонал методам забезпечення економічної безпеки та управління ризиками.
- 7) Проведення регулярних маркетингових досліджень дозволяє компанії бути в курсі ринкових тенденцій, уподобань споживачів і конкурентної діяльності.

Це допомагає нам своєчасно реагувати на зміни ринку, адаптувати продукти та послуги до потреб клієнтів і знаходити нові можливості розвитку.

- 8) Захист корпоративних IT-систем і даних надзвичайно важливий для забезпечення економічної безпеки. Це включає впровадження сучасних заходів захисту інформації, регулярне оновлення програмного забезпечення, навчання персоналу принципам інформаційної безпеки та аудит IT-систем.
- 9) Диверсифікація діяльності дозволяє підприємству зменшити залежність від одного виду діяльності

чи ринку. Це може включати розширення асортименту продукції, вихід на нові ринки, впровадження нових технологій та інвестиції в різні галузі. Диверсифікація допомагає зменшити ризик і підвищити стійкість компанії до економічних потрясінь [6].

Впровадження підходу до оцінки потенціалу розвитку в контексті економічної безпеки підприємства дозволяє підприємству забезпечити високий рівень економічної безпеки, знизити ризики та створити умови для стабільного та успішного розвитку (рис. 1).

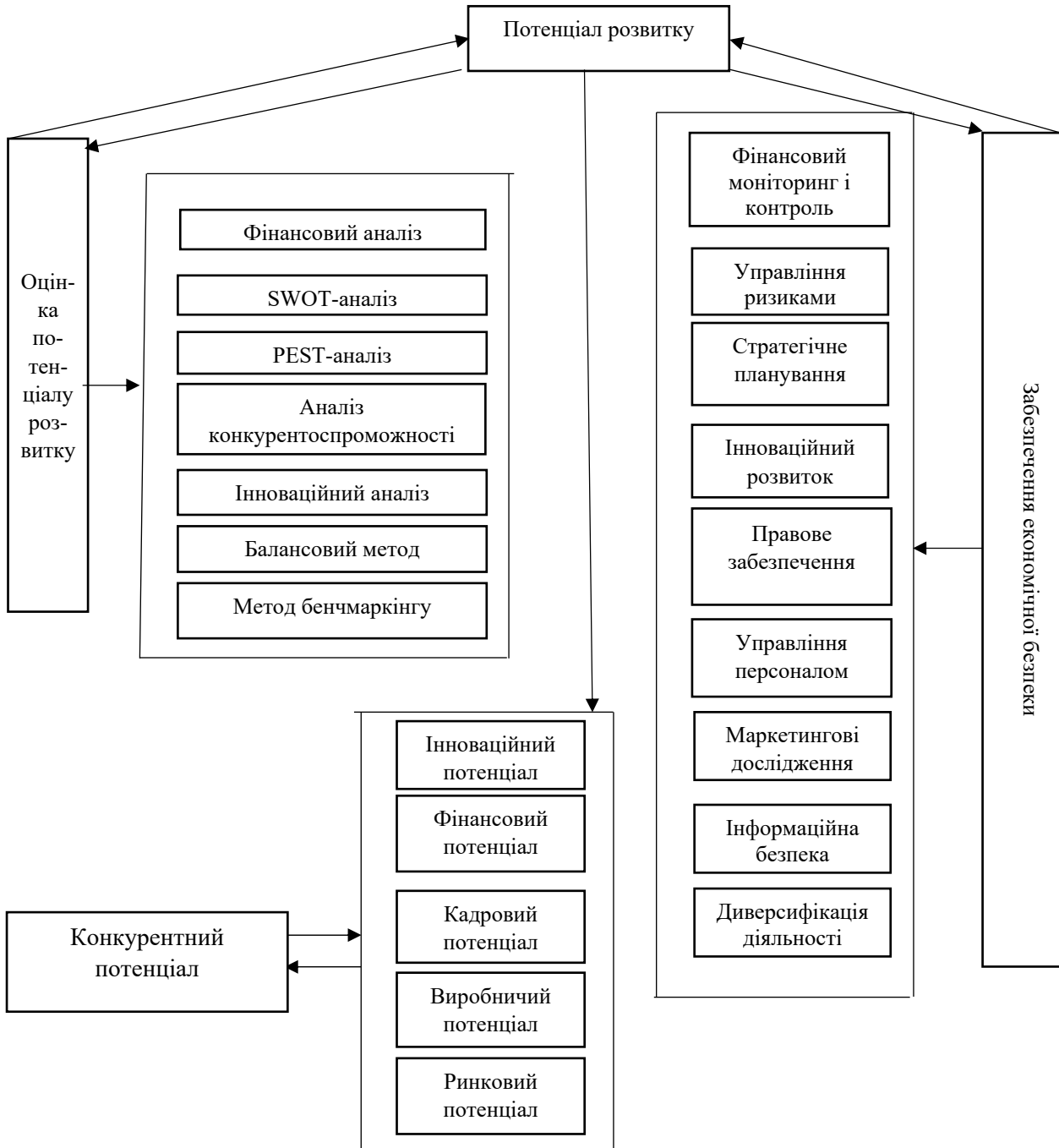

Рисунок 1 — Структурні компоненти підходу до оцінки потенціалу розвитку в контексті економічної безпеки підприємства

Джерело: сформовано автором

Управління та формування потенціалу розвитку в контексті економічної безпеки підприємства є складним та багатоаспектним процесом, що потребує системного підходу та використання різноманітних методів та засобів. Основою ефективного управління потенціалом розвитку є комплексний аналіз внутрішніх і зовнішніх факторів, що впливають на діяльність компанії. Слід враховувати фінансову стійкість, виробничу потужність, конкурентоспроможність, а також здатність підприємства адаптуватися до змін ринкового середовища.

Забезпечення економічної безпеки підприємства передбачає мінімізацію ризиків і максимізацію можливостей для його розвитку. Для цього необхідний регулярний моніторинг фінансових показників, що дозволяє швидко виявляти проблеми та вживати заходів щодо їх вирішення. Ефективна система управління ризиками включає виявлення, оцінку та мінімізацію ризиків, які можуть вплинути на діяльність компанії. Стратегічне планування допомагає визначити довгострокові цілі та розробити стратегії їх досягнення, що включає аналіз зовнішнього середовища та оцінку внутрішніх можливостей [7–9].

Важливу роль відіграє впровадження інновацій і нових технологій, які дозволяють підвищити конкурентоспроможність і знизити витрати. Інновації допомагають зменшити залежність від зовнішніх факторів і підвищити внутрішню стабільність компанії. Одним із ключових аспектів забезпечення економічної безпеки є правовий захист діяльності підприємства, що включає дотримання вимог законодавства, захист інтелектуальної власності та укладення надійних договорів.

Ефективне управління персоналом сприяє підвищенню ефективності праці та зниженню плинності кадрів, що досягається шляхом мотивації працівників, розвитку їх професійних навичок та створення сприятливих умов праці. Проведення регулярних маркетингових досліджень дозволяє бути в курсі тенденцій ринку та переваг споживачів, що допомагає адаптувати продукти та послуги до потреб

клієнтів. Захист корпоративних ІТ-систем і даних має вирішальне значення для забезпечення економічної безпеки, що включає впровадження сучасних заходів безпеки інформації та регулярне оновлення програмного забезпечення. Диверсифікація діяльності компанії зменшує залежність від одного виду діяльності чи ринку, що сприяє зниженню ризику та підвищенню стійкості компанії до економічних потрясінь. В сучасних умовах глобалізації та економічної нестабільності комплексний підхід до управління та формування потенціалу розвитку компанії є запорукою її стабільної та успішної роботи.

Висновки. На основі проведеного дослідження встановлено, що оцінка потенціалу розвитку підприємства в контексті забезпечення економічної безпеки є багатоаспектним процесом, що потребує використання різноманітних підходів і методів. Важливість економічної безпеки для стабільного функціонування підприємства підкреслює необхідність системного аналізу та моніторингу як внутрішніх, так і зовнішніх чинників. Системний підхід до оцінки економічної безпеки, що полягає у комплексному аналізі всіх аспектів діяльності підприємства та їх зв'язків, є ефективним інструментом мінімізації ризиків і максимізації можливостей.

Розроблені рекомендації для підвищення економічної безпеки підприємства включають оптимізацію фінансових ресурсів, підвищення ефективності управління, розвиток інновацій та вдосконалення системи управління ризиками. Впровадження цих заходів у практичну діяльність підприємств може суттєво зміцнити їхню економічну безпеку, підвищити конкурентоспроможність та забезпечити сталий розвиток в мінливому ринковому середовищі.

Перспективним напрямком подальших досліджень є розробка методичного підходу до оцінки складових та економічного потенціалу підприємства на основі розрахунку інтегрального показника. Такий підхід дозволить точніше визначити рівень розвитку та економічної безпеки підприємства, що сприятиме прийняттю обґрунтованих управлінських рішень.

Список використаних джерел

1. Пілецька С. Т., Коритько Т. Ю., Ткаченко Є. В. Модель інтегральної оцінки економічної безпеки підприємства. *Економічний вісник Донбасу*. 2021. № 3(65). С. 5665. DOI: [https://doi.org/10.12958/1817-3772-2021-3\(65\)-56-65](https://doi.org/10.12958/1817-3772-2021-3(65)-56-65).
2. Калінеску Т. В. Романовська Ю. А., Кирилов О. Д. Стратегічний потенціал підприємства: формування та розвиток : моногр. Луганськ : Вид-во СНУ ім. В. Даля, 2007. 272 с.
3. Краснокутська Н. С. Потенціал підприємства: формування та оцінка : навч. посіб. К. : Центр навчальної літератури, 2005. 352 с.
4. Другова О. С. Використання засобів статистичного аналізу для оцінки конкурентного потенціалу підприємств. *Науковий вісник Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнології імені С. З. Іжницького. Серія «Економічні науки»*. № 4(54), Львів. 2012 с. 134140.
5. Гаєвська Л. М. Інформаційне забезпечення оцінки економічного потенціалу промислового підприємств. Інфраструктура ринку. Одеса. 2018. Вип. 25. С. 213217.
6. Пастощук О. В. Визначення сутності понять потенціал та вартість. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2010. № 4. Т. 4. С. 305308.

7. Шкроміда Н. Я. Комплексна оцінка економічного потенціалу суб'єктів господарювання. *Економічний аналіз: Зб. наук праць. Тернопіль: Економічна думка*. Тернопіль : ТНУ, 2011. Вип. 9, Ч. 1. С. 383386.
8. Березін О. В., Плотник О. Д. Економічний потенціал аграрних підприємств: механізми формування та розвитку. Полтава : Інтер Графіка, 2012. 221 с.
9. Другова О. С. Науково-методичний підхід до порівняльної оцінки конкурентного потенціалу підприємства з використанням багатомірного аналізу. *Науковий журнал «Бізнес Інформ»*. Харків : ВД Інжек. 2012. № 12. С. 220226.
10. Ждан О. М. Економічне обґрунтування терміну «потенціал підприємства». *Науковий вісник НЛТУ України*. 2010. Вип. 20.3. С. 13942.

References

1. Piletska S. T., Korytko T. Yu., Tkachenko Ye. V. (2021) Model intehralnoi otsinky ekonomichnoi bezpeky pidpriemstva [Model of integrated assessment of economic security of the enterprise]. *Ekonomichnyi visnyk Donbasu*, vol. 3(65), pp. 56–65. DOI: [https://doi.org/10.12958/1817-3772-2021-3\(65\)-56-65](https://doi.org/10.12958/1817-3772-2021-3(65)-56-65).
2. Kalinesku T. V. Romanovska Yu. A., Kyrylov O. D. (2007) *Stratehichnyi potentsial pidpriemstva: formuvannia ta rozvytok: monohr* [Strategic potential of the enterprise: formation and development: monogr.]. Luhansk: Vyd-vo SNU im. V. Dalia. (in Ukrainian)
3. Krasnokutska N. S. (2005) *Potentsial pidpriemstva: formuvannia ta otsinka: navch. posib* [The potential of the enterprise: formation and assessment: education. manual]. Kyiv: Tsentr navchalnoi literatury. (in Ukrainian)
4. Druhova O. S. (2012) Vykorystannia zasobiv statystychnoho analizu dlia otsinky konkurentnoho potentsialu pidpriemstv [Use of statistical analysis tools to assess the competitive potential of enterprises]. *Naukovyi visnyk Lvivskoho natsionalnoho universytetu veterynarnoi medytsyny ta biotekhnologii imeni S. Z. Izhytskoho. Seriiia "Ekonomichni nauky"*, vol. 4(54), Lviv, pp. 134140.
5. Haievska L. M. (2018) Informatsiine zabezpechennia otsinky ekonomichnoho potentsialu promyslovoho pidpriemstv [Information support for assessing the economic potential of industrial enterprises]. *Infrastruktura rynku*. Odesa, vyp. 25, pp. 213217.
6. Pastoshchuk O. V. (2010) Vyznachennia sutnosti poniat potentsial ta vartist [Defining the essence of the concepts of potential and value]. *Visnyk Khmelnytskoho natsionalnoho universytetu*, vol. 4. T. 4, pp 305308.
7. Shkromida N. Ia. (2011) Kompleksna otsinka ekonomichnoho potentsialu subiektiv hospodariuvannia [Comprehensive assessment of the economic potential of economic entities]. *Ekonomichnyi analiz: Zb. nauk prats. Ternopil: Ekonomichna dumka*. Ternopil: TNU, vol. 9(1), pp. 383386.
8. Berezin O. V., Plotnyk O. D. (2012) *Ekonomichnyi potentsial ahrarnykh pidpriemstv: mekhanizmy formuvannia ta rozvytku* [Economic potential of agrarian enterprises: formation and development mechanisms]. Poltava: Inter Hrafka, 221 p.
9. Druhova O. S. (2012) Naukovo-metodychnyi pidkhid do porivnialnoi otsinky konkurentnoho potentsialu pidpriemstva z vykorystanniam bahatomirnoho analizu [A scientific and methodological approach to the comparative assessment of the competitive potential of the enterprise using multivariate analysis]. *Naukovyi zhurnal "Biznes Inform"*. Kharkiv: VD Inzhhek, vol. 12. pp. 220226.
10. Zhdan O. M. (2010) Ekonomichne obhruntuvannia terminu "potentsial pidpriemstva" [Economic justification of the term «enterprise potential»]. *Naukovyi visnyk NLTU Ukrainy*, vol. 20.3, pp. 139142.